

20-LECIE ŻYWIECKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

TEKST:
Marek Broda
ZDJĘCIA:
Wojciech Mikler

MAREK BRODA

Urodzony 16. 01. 1962 roku w Ostrowie Wielkopolskim. Absolwent Wydziału Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, na którym po skończeniu studiów podjął pierwszą pracę zawodową. W roku 1986 za „głosem serca” przyjechał do Zawiercia. Z pracą w parkach krajobrazowych związany od września 1988 roku. W latach 1991–1999 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych. Obecnie dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, którego organizacji od podstaw podjął się w 2000 roku. W pracy zawodowej, stojąc na straży ochrony walorów parków krajobrazowych, kieruje się zasadą: „dbałość o każdy szczegół, na każdym kroku”. Zainteresowania: archeologia, turystyka i krajoznawstwo oraz sporty motorowe.

Kochom cie piykno ziemio żywiecka
Takom miłościom jak matka dziecko
Boś mi jes matkom i żywicielkom
Kochom cie za to miłościom wielgom
Katarzyna Gawronowa

Wschód Słońca na Wielkiej Raczy
Schronisko PTTK na Hali Rysiance

Krajobraz i środowisko przyrodnicze Żywiecczyny na przestrzeni wieków ulegały ciągłym przemianom. W okresie od XIII–XV wieku w wyniku osadnictwa posuwającego się z północy na południe, wzdłuż dolin rzecznych nastąpiło znaczne wylesienie łąg nadrzecznych i lasów piętra pogórza. W wieku XV i XVI, w wyniku napływu ludności wołoskiej zajmującej się głównie pasterstwem, w miejscu górnoreglowych lasów powstały rozległe hale grzbietowe.

Polany te są obecnie cennym elementem krajobrazu Beskidu Żywieckiego i stanowią miejsce występowania wielu półnaturalnych biocenoz. Najbardziej niekorzystne przemiany nastąpiły w XIX wieku. W wyniku rozwoju przemysłu i stale rosnącego zapotrzebowania na drewno został radykalnie zmieniony skład gatunkowy drzewostanów. W miejscu bukowo-jodłowych lasów dawnej puszczy karpackiej powsta-

ły wielkopowierzchniowe monokultury świerkowe. Zmiany struktury gatunkowej i powierzchniowej drzewostanów spowodowały również degradację pokrywy roślinnej warstwy runa leśnego. Pomimo tych licznych antropogenicznych przeobrażeń obszar Beskidu Żywieckiego zachował wiele atrakcyjnych cech środowiska przyrodniczego oraz walorów krajobrazowych, które w pełni uzasadniały potrzebę jego ochrony.

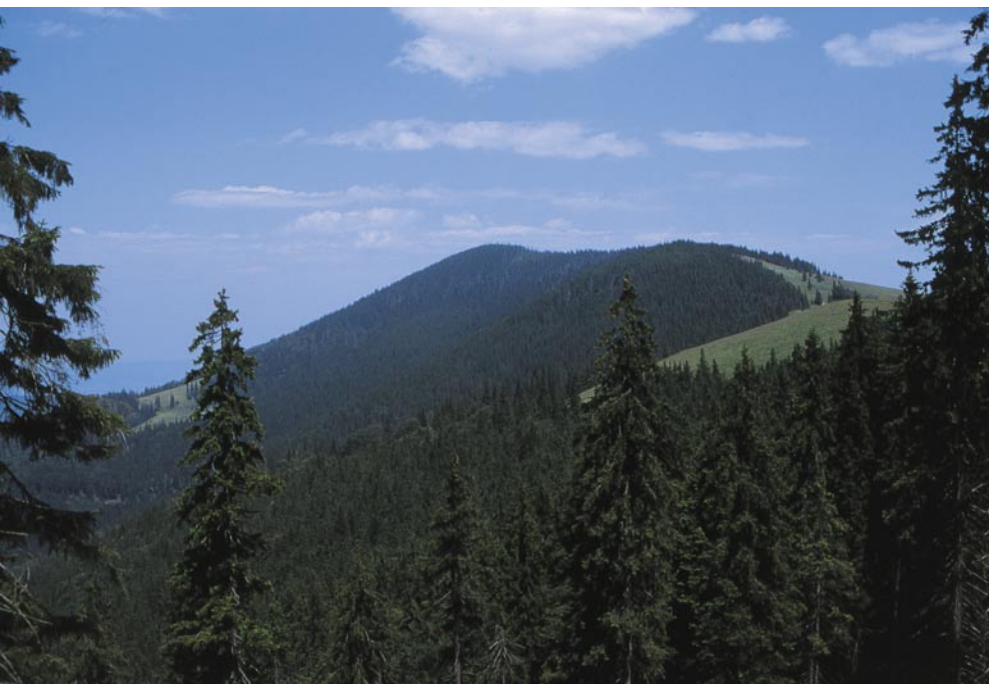
Idee ochrony krajobrazu w Beskidzie Żywieckim zaczęły pojawiać się już w latach 70-tych ubiegłego stulecia. W roku 1976 Zakład Architektury Krajobrazu i Planowania Przestrzennego Politechniki Krakowskiej opracował studium zawierające waloryzację krajobrazu i wytyczne w zakresie jego ochrony i kształtowania dla potrzeb rekreacji.

W rok później na sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bielsku-Białej podjęto uchwałę w sprawie „Ochrony i kształtowania środowiska w województwie bielskim”, w której zawarto postulat utworzenia 4 parków krajobrazowych, w tym Żywieckiego Parku Krajobrazowego. Inicjatywa ta została zrealizowana dopiero niecałe 10 lat później w roku 1986, kiedy to Wojewódzka Rada Narodowa podjęła uchwałę o utworzeniu Żywieckiego Parku Krajobrazowego. Należy tu podkreślić, że jest to pierwszy park krajobrazowy w polskiej części Beskidów Zachodnich.

Park o powierzchni 35 870 ha objął swym zasięgiem głównie lesiste obszary Beskidu Żywieckiego na terenie gmin: Ujsoły, Rajcza, Milówka, Węgierska Górka, Radziechowy-Wieprz, Świnna i Jeleśnia. Wojewoda bielski powołał kierownictwo Zarządu ŻPK w osobach dyrektora Antoniego Urbańca i zastępcy dyrektora Tadeusza Januchty. Pierwszą siedzibę parku zlokalizowano w Bielsku-Białej z myślą, że będzie ona w przyszłości pełniła tę rolę dla zespołu trzech parków krajobrazowych w Beskidach Zachodnich. Został też opracowany projekt logo parku zawierający kontury górskiego szczytu oraz profil świerka, a pod spodem napis Żywiecki Park Krajobrazo-

wy. Od początku swej działalności Zarządu Parku musiał zmierzyć się z typowymi problemami wynikającymi ze specyfiki tego terenu oraz uwarunkowaniami zewnętrznymi. Z jednej strony jest to obszar o ponadprzeciętnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych – miejsce występowania wielu rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, pełniący funkcję ostoi dla puszczańskich gatunków fauny takich jak niedźwiedź, wilk, ryś i głuszec. Z drugiej strony obszar ze względu na położenie, czyli sąsiedztwo aglomeracji śląskiej i dużych miast Bielska-Białej i Krakowa narażony jest na ogromną presję, polegającą na przeznaczaniu cennych przyrodniczo terenów pod zabudowę letniskową oraz pod budowę urządzeń sportowych i rekreacyjnych generujących masowy ruch turystyczny. Część z tych inwestycji, tak jak to miało miejsce w masywie Pilska, powstawała nielegalnie, z pominięciem obowiązujących przepisów prawa. Podjęto więc działania zmierzające do ograniczenia tego typu działalności, a jednocześnie realizowano przedsięwzięcia mające na celu ukierunkowanie ruchu turystycznego. W 1987 roku opracowano i oznakowano pierwszą ścieżkę przyrodniczo-dydaktyczną z Korbielowa-Kamiennnej poprzez Pilsko do Sopotni Wielkiej.

Innym problemem w tym czasie było zagrożenie drzewostanów świerkowych, szczególnie tych położonych powyżej 1000 m n.p.m. Głównym czynnikiem szkodliwym dla beskidzkich lasów były zanieczyszczenia powietrza emitowane z lokalnych zakładów przemysłowych oraz Ostrawsko-Karwińskiego, Rybnickiego i Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Podjęto działania mające na celu likwidację „Wytwórni mas bitumicznych” w Kamesznicy, ograniczenia szkodliwych „wyziewów” odlewni żeliwa „Węgierska Górka”, a także wystąpiono do ministra ochrony środowiska i zasobów naturalnych z informacją dotyczącą planowanej budowy w rejonie przygranicznym w Czechosłowacji dużego zakładu koksochemicznego i wynikającego stąd potencjalnego zagrożenia dla przyrody ŻPK.

Widok na Romankę

Wielka Rycerzowa

Uzyskano również zgodę ministra ochrony środowiska i zasobów naturalnych na eksperymentalne traktowanie gospodarki w lasach w tym między innymi obniżenie wieku rębności.

Żywiecki Park Krajobrazowy bardzo aktywnie uczestniczył we wszystkich imprezach kulturalnych Żywiecczyny, starając się przez to wspierać tradycje regionu i lokalną twórczość. Do tradycji należała też coroczna organizacja „Beskidzkiego Redyku”, czyli uroczystego rozpoczęcia sezonu wypasu owiec, połączonego ze sprzątaniem i „upiększaniem” całego terenu Parku.

W latach 90-tych, w związku z przemianami gospodarczymi, które miały miejsce w naszym kraju, pojawiły się w Beskidach nowe problemy związane między innymi z małą rentownością produkcji rolnej, bezrobociem itp. Praktycznie zanikło pasterstwo na halach, wiele obszarów, na których do tej pory prowadzono gospodarkę rolną, zaczęto ugorować.

Tendencje takie stanowią zagrożenie dla cennych półnaturalnych zbiorowisk nieleśnych, ponieważ zaprzestanie tradycyjnego użytkowania rolniczego stwarza warunki do sukcesji gatunków drzewiastych i zmiany warunków troficznych i świetlnych. Jednocześnie nastąpiła szansa zwiększenia lesistości ŻPK, ponieważ niektóre odło-

gowane tereny, odznaczające się przeciętnymi walorami przyrodniczymi, można było przeznaczyć pod zalesienia. Zarząd ŻPK aktywnie włączył się do programu zwiększenia lesistości parku i jego otuliny, pozyskując na ten cel środki oraz organizując i nadzorując akcje zalesiania. W celu zwiększenia zainteresowania uprawą ziemi zaczęto propagować ekologiczne sposoby produkcji rolnej. Staraniem Parku wydano materiały edukacyjne dotyczące produkcji zdrowej żywności metodami ekologicznymi, pszczelarstwa, agroturystyki itp. Działalność wydawnicza obejmowała również dalszą popularyzację walorów przyrodniczych parku poprzez opracowanie oraz wydanie kolejnych trzech przewodników po ścieżkach edukacyjno-przyrodniczych ŻPK i informatora „Rezerwaty dorzecza Soły”. Ważkim problemem stała się wówczas niewłaściwa gospodarka w lasach będących własnością prywatną. Brak możliwości zatrudnienia w przemyśle, niska rentowność gospodarki rolnej spowodowały skierowanie zainteresowanie prywatnych właścicieli na las jako źródło doraźnego zysku. Nadmiernej wycince lasów sprzyjała też liberalizacja przepisów dotyczących pozyskania drewna w roku 1991. Park wielokrotnie interweniował i to zarówno na szczeblu wojewódzkim, jak i ministerialnym przyczyniając się do częściowej zmiany tych przepisów. W roku

1995 siedziba parku została przeniesiona do Żywca, początkowo do budynku przy ul. Krasickiego 25, w którym obecnie mieści się Starostwo Powiatowe, następnie do biurowca Zakładów Papierniczych „Solali”. W okresie tym duży nacisk położono na tworzenie nowych obszarowych i indywidualnych form ochrony przyrody. Zostały wtedy utworzone rezerwaty „Gawroniec”, „Dziobaki” i „Pięć Kopców”, powstały koncepcje wielu innych rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych przyrody nieożywionej i użytków ekologicznych. W roku 1998 po utworzeniu Parku Krajobrazowego Beskidu Małego i Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego-Żywiecki Park Krajobrazowy znalazł się w strukturze organizacyjnej nowo powstałego Zespołu Zachodniobeskidzkich Parków Krajobrazowych.

W roku 2000 w związku z reformą administracyjną dokonano również zmian w zarządzaniu obszarami chronionymi. Został utworzony Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, w skład którego wszedł także Żywiecki Park Krajobrazowy wraz z innymi parkami z terenu byłego województwa bielskiego. Oddział w Żywcu otrzymał nową siedzibę na ulicy Łączki 44A. W ciągu 6 lat funkcjonowania podjęto wiele działań mających na celu inwentaryzację, ochronę i restytucję wybranych gatunków zwierząt, roślin,

a nawet całych ekosystemów. Przeprowadzono między innymi: inwentaryzację pomników przyrody, inwentaryzację stanowisk sowy płomykówki i nietoperzy w obiektach sakralnych, inwentaryzację stanowisk bociana białego. Na podstawie uzyskanych informacji planowane i realizowane są zabiegi pielęgnacyjne pomników przyrody, naprawy gniazd itp. Prowadzone są również różnorodne programy, akcje, takie jak – czynna ochrona raka szlachetnego, ochrona zwierząt gospodarskich przed wilkami, ochrona płazów w miejscach kolizji ze szlakami komunikacyjnymi oraz monitoring stanowisk bobra europejskiego. Intensyfikacji uległa edukacja przyrodnicza. W siedzibie Oddziału ZPKWŚ został utworzony Ośrodek Edukacji Ekologicznej, który prowadzi zajęcia dla różnych grup wiekowych dzieci oraz dla dorosłych. Obecnie pozyskano środki na wykonanie i przystąpienie do realizacji planów ochrony parku dla wszystkich trzech beskidzkich parków krajobrazowych jednocześnie.

Najbliższe lata przyniosą z pewnością kolejne ważne wyzwania związane z wyznaczeniem na terenie Żywieckiego Parku Krajobrazowego ostoji Europejskiej Sieci Ekologicznej „Natura 2000”, a także wykonaniem i wdrażaniem planu ochrony. ▲